

ZRUŠENIE A ZÁNİK OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI V KONKURZE – VYBRANÉ SÚVISLOSTI¹

MIROSLAVA KNAPKOVÁ² – EVA HUDECOVÁ³

Winding-up and Dissolution of Company in Bankruptcy – Selected Aspects

Abstract: *The aim of the paper is to clarify the basic terminology related to the termination of the business companies within the bankruptcy procedure. To understand particular terms, a brief definition from the legal acts is often not sufficient. We used legal literature, legal texts, including commentaries, explanations of laws, interpretative dictionaries, and available court decisions to elaborate complex overview of the basic terms of the bankruptcy of business companies. Our ambition was to capture only the present state, so we did not analyse historical context of the bankruptcy in Slovakia. Bankruptcy is a broad issue, and we only provide a basic overview of the terminology related to the termination of business companies as legal entities, with an emphasis on the possibility of their termination within the bankruptcy procedure.*

Keywords: *business companies, bankruptcy, termination of existence, insolvency, liquidation*

JEL Classification: M 10, M 21, G 33

1. Úvod

Zánik predstavuje posledné štádium v životnom cykle podniku. Jedna z možností, ktorá môže viesť k zániku podniku (vrátane zániku obchodných spoločností), je bankrot. Multidisciplinárny tím z Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela skúma problematiku bankrotov v rámci projektu VEGA č. 1/0468/18 *Analýza príčin bankrotu malých a stredných podnikov na Slovensku*. Zámerom tohto príspevku je vymedziť základné pojmy, ktoré sa v súvislosti s bankrotom podnikov používajú. Ambíciou príspevku je zachytiť súčasný stav, preto neobjasňuje a ani nepopisuje historické súvislosti. Autori

¹ The paper was written under the research project VEGA No. 1/0468/18 *Analysis into Causes of Bankruptcy of Small and Medium-sized Companies in Slovakia*.

² Ing. Mgr. et Mgr. Miroslava Knapková, PhD., Matej Bel University, Banská Bystrica, Slovak Republic, e-mail: miroslava.knapkova@umb.sk

³ doc. JUDr. Ing. Eva Hudecová, CSc., Matej Bel University, Banská Bystrica, Slovak Republic, e-mail: eva.hudecova@umb.sk

pripúšťajú, že sa im nemuselo podariť vytypovať všetky pojmy, ktoré sú dôležité pre uvedenú oblasť a ani vždy výstižne a jednoznačne pojmy vysvetliť v ich všetkých súvislostiach. Ide o širokú problematiku a príspevok prináša len základný pohľad na terminológiu súvisiacu s bankrotom obchodných spoločností, s dôrazom na vzájomný vzťah pojmov bankrot a úpadok a možnosti zániku obchodných spoločností v konkurznom konaní.

2. Teoretické východiská

Pojem bankrot nie je oficiálnym označením používaným v slovenskej legislatíve. V odbornej literatúre sa stretávame s viacerými názormi a vymedzeniami, ktoré autori pojmu bankrot pripisujú. Často sa stretávame s pojmom bankrot v súvislosti s krízovým riadením. Táto oblasť je príznačná najmä pre angloamerické krajiny, kde v minulosti existovali osobitné zákony o bankrote, ktoré patrili do oblasti trestného práva [19, 20, 23, 27, 36]. Funkciou týchto zákonov bolo potrestať nedbanlivých podnikateľov a ostatných od takéhoto konania odstrašiť. Vychádzali z premisy, že podnikateľ sa dostane do situácie vedúcej k bankrotu vlastným nedbanlivým konaním a vplyv vonkajšieho prostredia nebrali do úvahy. Kvalita zákonov o bankrote bola posudzovaná podľa toho, aký prísny postih podnikateľskej nedbanlivosti umožňovali.

S postupnou internacionalizáciou pribúdali v podnikateľskom prostredí javy, pri ktorých nebolo možné jednoznačne určiť, či kríza, do ktorej sa podnik dostal, bola spôsobená chybou (nezodpovednosťou) konkrétneho podnikateľa. Nastal proces postupnej diferenciacie názorov na bankrot, ktorý nikto nezavinil [26, 31], a na bankrot, spôsobený úmyselným konaním podnikateľa [2, 30]. Krízové riadenie sa začalo chápať ako organizačná a rozhodovacia činnosť za sťažených podmienok a okolností. Problematika bankrotov sa od trestných súdov postupne preniesla na osobitné bankrotové súdy (v angloamerickej praxi) a skončila v pôsobnosti civilných súdov, tak ako je to dodnes aj v podmienkach Slovenskej republiky.

Bankrot sa pôvodne spájal len s podnikateľským prostredím. V posledných rokoch sa ale pojmy kríza, likvidácia, bankrot objavujú aj v súvislosti s bankrotom území – obcí a štátov [3, 4, 5, 16, 33], so sociálnou politikou [14], ale aj so zdravotnými a inými negatívnymi dôsledkami na jednotlivca a spoločnosť [7, 24].

Pri vymedzení pojmu bankrot sa stretávame s viacerými nejasnosťami. Slovenská legislatíva pojem bankrot nepozná, a preto nie je možná jeho jednoznačná legálna definícia. Terminologické slovníky používajú rôzne prístupy k vymedzeniu pojmov a poskytujú rôzne definície bankrotu. V Spojených štátoch amerických, kde je tradícia bankrotov dlhodobo zakorenená, existuje bankrotové právo (bankruptcy law) ako samostatné odvetvie práva. Jackson [18] uvádza, že bankrot (a bankrotové právo) je priamou odpoveďou

na poskytovanie úveru. Podstatou úverovej ekonomiky je fakt, že jednotlivci a podnikatelia (dlžníci) si požičiavajú peniaze, čím sa dostávajú (z rôznych dôvodov) do finančne nepriaznivej situácie. Skeel [32] poukázal na to, že bankrot v Spojených štátoch amerických majú špecifické postavenie v porovnaní s európskymi krajinami. Kým v Európe sa bankrot považuje za poslednú možnosť riešenia finančných problémov dlžníka, v USA sa k bankrotu pristupuje ako k prostriedku riešenia problémov dlžníkov, ktorý nemusí nutne viesť k ich zániku, ale skôr k ich ozdraveniu. Podobný prístup prezentujú aj Klietková a kol. [21], podľa ktorých by sa bankrot nemal chápať len ako negatívny jav, ale aj ako prirodzená súčasť ekonomického vývoja.

Mimo Spojených štátov amerických sa namiesto označenia bankrot a bankrotové právo zvykne používať pojem insolvenca a insolvenčné právo. Kým americké právo označuje pojmom bankrot insolvenciu jednotlivcov aj obchodných spoločností, anglické insolvenčné právo rozlišuje medzi bankrotom fyzických osôb a likvidáciou obchodných spoločností [15]. Osterkamp [28] spracoval základnú charakteristiku insolvencie (insolvenčného práva) v 9 krajinách OECD (Taliansko, Francúzsko, Spojené kráľovstvo, Belgicko, Švajčiarsko, Rakúsko, Holandsko, Nemecko a Švédsko). V rámci svojej štúdie nepoužíva pojem bankrot, ale insolvenca, a to v spojitosti s obchodnými spoločnosťami, ako aj fyzickými osobami.

3. Metodológia

Cieľom príspevku je vymedziť teoretické východiská súvisiace s bankrotom obchodných spoločností z pohľadu legislatívy v širších súvislostiach, nadväznostiach, účelovosti a využívania v aplikačnej praxi. Pri spracovaní príspevku boli využité štandardné vedecké metódy (metóda analýzy, syntézy, indukcie a dedukcie, abstrakcie, ako aj metóda právnej komparatistiky). Vychádzame z dvoch zákonov, a to zo zákona FZ ČSFR č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len Obchodný zákonník, alebo OBZ) a zo zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len Zákon o konkurze a reštrukturalizácii, alebo ZoKR). Okrem nich vychádzame aj z odborných publikácií domácich a zahraničných autorov, komentárov k zákonom a judikátov. Príspevok predstavuje teoretický vstup k riešeniu projektu VEGA č. 1/0468/18 *Analýza príčin bankrotu malých a stredných podnikov na Slovensku*.

4. Všeobecne k zániku podnikania

Pri analýze zániku podnikania je potrebné diferencovať zánik podnikania fyzickej osoby a právnickej osoby, ako aj dôvody, ktoré vedú k zániku podnikania. Nadobudnutie alebo strata podnikateľského oprávnenia nemá vplyv

na spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti, ani na jej záväzky. Záväzky z podnikateľskej činnosti ostávajú jej záväzkami aj vtedy, keď stratí postavenie podnikateľa. Skutočnosť, či fyzická osoba je podnikateľom alebo nie, má význam len na posúdenie právneho vzťahu, do ktorého ako právny subjekt vstupuje. V prípade, že ide o podnikateľa a ide o právne vzťahy medzi podnikateľmi z podnikateľskej činnosti, tie sa spravujú Obchodným zákonníkom [12].

Pri zániku podnikania má význam z hľadiska zodpovednosti za záväzky podnikateľa jeho obchodný majetok. Pri právnickej osobe sa v zásade rovná všetkému majetku právnickej osoby. Pri fyzickej osobe – podnikateľovi pojem majetok zahŕňa obchodný majetok, ako aj všetky ďalšie hodnoty, ktoré neslúžia, resp. nie sú určené na podnikanie. Zahŕňa teda aj osobný alebo súkromný majetok. Preto pri fyzickej osobe oddelujeme obchodný majetok od celkového majetku a podradíme obchodný majetok pod pojem podnik. Rovnako aj stanovisko Najvyššieho súdu SR, podľa ktorého zánikom živnostenského oprávnenia fyzickej osoby – podnikateľa, tento nestráca spôsobilosť byť účastníkom konania, pretože fyzická osoba tým nestráca spôsobilosť mať práva a povinnosti a nezbavuje ju to ani prípadných záväzkov z dovtedajšej podnikateľskej činnosti. Zánik živnostenského oprávnenia sa na označení žalovaného prejaví len vypustením dodatku k jeho menu a priezvisku, ktorý v zmysle § 9 ods. 1 Obchodného zákonníka ani nie je obligatórnou súčasťou obchodného mena fyzickej osoby – podnikateľa, ktorý vyjadroval druh jeho podnikania [13].

Kým pri fyzickej osobe sa zánik podnikania viaže na jednoduchý formálny akt, keďže jej záväzky z podnikania nezanikajú, pri právnickej osobe je nevyhnutné vyporiadať jej záväzky v maximálnej možnej miere a až potom povoliť jej zánik, ktorým zaniká ako právny subjekt a zanikajú aj jej nesplnené záväzky. Právnické osoby môžu zaniknúť len spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. Právnu úpravu zániku obchodných spoločností nachádzame v Obchodnom zákonníku. Zániku obchodnej spoločnosti musí predchádzať vždy jej zrušenie. Práve v období od zrušenia spoločnosti do jej zániku je potrebné vyporiadať rozmanité povinnosti a záväzky tak, aby v čo najnižšej možnej miere boli ohrozené záujmy tretích osôb, hlavne veriteľov.

5. Všeobecne k zrušeniu obchodných spoločností

Právne skutočnosti, na základe ktorých dochádza k zrušeniu obchodných spoločností, sú taxatívne vymenované v Obchodnom zákonníku. Ide o právne udalosti, medzi ktoré zaraďujem uplynutie doby, ak spoločnosť bola založená na dobu určitú alebo dosiahnutie účelu, ktorý si spoločnosť stanovila, a o právne úkony (rozhodnutie spoločníkov alebo súdu). Obchodný zákonník stanovuje dôvody zrušenia všeobecne pre všetky obchodné spoločnosti jed-

notne, ale pri jednotlivých obchodných spoločnostiach v osobitných ustanoveniach sa môžu vyskytnúť ešte ďalšie dôvody, ktoré vychádzajú z osobitostí konkrétnych právnych foriem.

Ak vychádzame zo všeobecných ustanovení OBZ, ktorý upravuje spôsoby a dôvody zrušenia obchodnej spoločnosti (§ 68 OBZ), spoločnosť sa zrušuje s likvidáciou a bez likvidácie, ak imanie zrušovanej spoločnosti (obchodný majetok a záväzky) prechádza na právneho nástupcu. V tomto prípade ide o transformačné zmeny v podobe zlúčenia, splynutia alebo rozdelenia spoločnosti.

V súvislosti s bankrotom obchodných spoločností považujeme za potrebné vymedziť základné pojmy, ktoré sa v odbornej literatúre používajú v rôznom význame, a podradiť ich pod právnu terminológiu.

5.1. Bankrot a úpadok

Bankrot a úpadok sú všeobecne používané pojmy v bežnej občianskej komunikácii, ale aj v odbornej literatúre, avšak ich význam a obsah nie sú vždy správne interpretované. Historický pôvod pojmu bankrot sa spája so slovným spojením *banco rotto* (z taliančiny), či *banca rotta* (zlomená, resp. rozbitá lavica kupca), ktoré označovalo kupca, ktorý neplatil a nemohol ďalej obchodovať [1, 3].

S pojmom bankrot sa v súčasnosti stretávame v dôvodových správach k novelám ZoKR, napr. „zákon rieši problematiku korporátnych bankrotov, nie osobných bankrotov“, alebo „„upraviť bankrot moderným zákonom, ktorý by zohľadnil osobitosti slovenského právneho a ekonomického prostredia“ [8]. V odbornej právnickej literatúre sa pojem bankrot spája s ekonomickým neúspechom podnikateľských subjektov, napr. „mnohé podnikateľské subjekty musia skončiť svoju podnikateľskú činnosť s ekonomickým neúspechom označovaným aj ako bankrot“ [10]. Pojem bankrot sa spája aj s tzv. osobnými bankrotmi. Ako uvádza Perdík [29], osobný bankrot je len určitým typom konkurzu podľa ZoKR. Pojem sa zaviedol na ľahšie pochopenie a rozlišovanie medzi jednotlivými typmi konkurzov, nemá však priame legislatívne ukotvenie. Priamo v ZoKR sa pojem osobný bankrot neuvádza. V štvrtej časti ZoKR je upravený postup oddĺženia konkurzom alebo splátkovým kalendárom, ktorého sa môže domáhať každý platobne neschopný dlžník, ktorý je fyzickou osobou (v tomto prípade zákon nerozlišuje medzi fyzickou osobou podnikateľom a fyzickou osobou nepodnikateľom). Práve tento postup oddĺženia fyzickej osoby sa vo všeobecnosti chápe ako osobný bankrot.

V praxi sa termín „bankrot“ používa aj ako synonymum termínu „konkurz“; bankrot je však skôr ekonomickej povahy a vyjadruje ekonomickú po-

ziciu dlžníka, ktorý nie je schopný uhrádzať veriteľom splatné pohľadávky a k právnej úprave konkurzného práva má väzbu na termín úpadok [10].

V tabuľke č. 1 uvádzame prehľad rôznych zdrojov a významov pojmu bankrot.

Tab. č. 1

Význam pojmu bankrot

Pojem	Používané synonymum	Definícia	Zdroj
bankrot	úpadok	strata priaznivého stavu všeobecne, ale aj krach (finančný úpadok) a konkurz, ako úpadok obchodný	Synonymický slovník [34]
bankrot	úpadok	bankrot je všeobecne používaný termín pre úpadok dlžníka, ktorý je dôvodom na poskytnutie právnej ochrany jeho veriteľom formou vyhlásenia konkurzu alebo povolenia vyrovnania	Právnické slovníky [17, 23],
úpadok		úpadok je krízová majetková situácia dlžníka, keď dlžník nie je schopný platiť viacerým veriteľom svoje splatné záväzky (insolvencia) alebo je predĺžený	Právnický slovník [17]
bankrot	úpadok pre platobnú neschopnosť	právny postup pri riešení finančných záväzkov insolventného dlžníka	Veľká ekonomická encyklopédia [35]
úpadok	bankrot	procedúra prebiehajúca na základe zákonom stanovených pravidiel a vedúca k zbaveniu majetku insolventného dlžníka v prospech veriteľa	Veľká ekonomická encyklopédia [35]

Prameň: vlastné spracovanie.

Z definícií uvedených v tabuľke č. 1 je zrejmé, že synonymom bankrotu je úpadok. Z tohto dôvodu sa v ďalšom texte zameriame na bližšie vymedzenie pojmu úpadok.

5.2. Insolvencia a úpadok

V prípade neschopnosti dlžníka splácať svoje záväzky sa často uvádzajú ako synonymá pojmy úpadok a insolvencia. Slovník cudzích slov [22] pod heslom insolvencia rozumie platobnú neschopnosť (opakom je solvencia). V bežnom aj odbornom jazyku sa toto slovo často používa a významom najviac inklinuje k pojmu platobná neschopnosť.

Platobná neschopnosť sa považuje za jednu z foriem úpadku. V právnom chápaní úpadku sa rozoznávajú dve jeho formy, a to platobná neschopnosť a predĺženie (podľa §3 ods. 1 ZoKR dlžník je v úpadku, ak je platobne neschopný alebo predĺžený). Najvýznamnejší rozdiel medzi obidvoma formami je v tom, že pri neschopnosti platiť záväzky veriteľom (insolvencii) sa posudzuje stav hotových prostriedkov dlžníka, pri predĺžení všetok majetok dlžníka [17]. Je teda zrejmé, že nie je vhodné v odborných textoch zamieňať pojmy insolvencia a úpadok. Naopak, je potrebné chápať úpadok ako širší pojem a insolvenčiu ako užší pojem (jednu z foriem úpadku).

Pre úplnosť dodávame, že hoci slovenská legislatíva pojem insolvenca nepoužíva (v ZoKR je upravená platobná neschopnosť), vymedzuje pojem insolvenčné konanie. V zmysle § 1 ods. 1 Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 666/2005 o Kancelárskom poriadku pre správcov sa insolvenčným konaním rozumie konkurzné konanie, reštrukturalizačné konanie a konanie o oddlžení podľa ZoKR. Rovnako vymedzuje insolvenčné konanie (pre podmienky Slovenskej republiky) aj nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 2015/848 z 20. mája 2015 o insolvenčnom konaní.

5.3. Likvidácia a úpadok

Pojem likvidácia býva vo verejnosti vo vzťahu k obchodným spoločnostiam vnímaný ako negatívna skutočnosť, neschopnosť spoločnosti dosahovať zisk, prosperovať a plniť splatné záväzky. Likvidácia sa potom nesprávne spája s predĺženosťou spoločnosti, jej úpadkom. Môžeme predpokladať, že význam tohto pojmu verejnosť vníma v súlade s lingvistikou, napr. v Slovníku cudzích slov pod heslom likvidácia sa uvádza viacero významov, na prvom mieste „zrušenie, odstránenie, zničenie niekoho alebo niečoho“ [22].

V právnom význame nie je likvidácia stavom krízy spoločnosti, ani postupom, ktorý by dozoroval súd, nejde o konanie súdne. Primárne sa likvidácia chápe ako zákonom stanovený dôsledok dobrovoľného zrušenia spoločnosti rozhodnutím spoločníkov alebo príslušného orgánu spoločnosti. Dôvody môžu byť rôzne, zváženie ekonomickej výhodnosti, splnenie účelu, osobné dôvody spoločníkov a pod. Všeobecne platnú, ani legálnu definíciu tohto pojmu nemáme k dispozícii. Obchodný zákonník vymedzuje len účel likvidácie a jej postup v ustanovení § 70 a nasl. V odbornej literatúre nachádzame vymedzenie pojmu likvidácia hlavne v spojení s jej účelom, napr. „likvidácia je zákonom upravený postup, pri ktorom dochádza k mimosúdne vyrovnaniu majetkových vzťahov zanikajúcej právnickej osoby. Účelom likvidácie je vyjasniť majetkové pomery spoločnosti a „vyčistiť“ jej majetkové vzťahy“ [11], alebo „likvidácia obchodnej spoločnosti znamená právom upravený postup mimosúdneho vyporiadania majetkových pomerov zrušenej obchodnej spoločnosti, ktorej imanie neprešlo na právneho nástupcu a ktorá má zaniknúť výmazom z obchodného registra. Likvidácia spočíva v speňažení majetku obchodnej spoločnosti, v uspokojení pohľadávok všetkých jej veriteľov zo získaného výťažku a v rozdelení likvidačného zostatku medzi spoločníkov“ [44].

Okrem likvidácie pri dobrovoľnom zrušení spoločnosti sa stretávame aj s likvidáciou, ktorá nasleduje po ukončení konkurzného konania (Obchodný zákonník v § 68 ods. 4 vymedzuje, že ak po ukončení konkurzného konania zostane majetok spoločnosti, vykoná sa jej likvidácia). V tomto prípade nie je likvidácia dôsledkom dobrovoľného rozhodnutia spoločníkov o zrušení spo-

ločnosti bez právneho nástupcu, ale zákonom stanovený postup vyporiadania zostatkového majetku po ukončení konkurzného konania.

Likvidáciu spoločnosti môže nariadiť aj súd, a to v prípade, ak na návrh štátneho orgánu, na návrh osoby, ktorá osvedčí právny záujem, alebo aj z vlastného podnetu rozhodne o zrušení spoločnosti (podľa § 68 ods. 6 OBZ) a zároveň zistí, že spoločnosť má obchodný majetok, ktorý postačuje na náhradu primeraných výdavkov a odmeny za výkon funkcie likvidátora (§ 68 ods. 8 OBZ).

Podstatou likvidácie je splnenie všetkých záväzkov zrušenej obchodnej spoločnosti všetkým veriteľom. Osobou, ktorá likvidáciu vykonáva, je likvidátor. Úlohou likvidátora je do viesť spoločnosť k jej zániku, výmazu z obchodného registra. Po úspešne skončenej likvidácii podáva likvidátor návrh na výmaz spoločnosti z obchodného registra a spoločnosť zaniká.

V praxi sa často stretávame aj s prerušením likvidačného procesu. Napriek tomu, že všetkým osobám zúčastneným v spoločnosti by mali byť majetkové pomery spoločnosti jasné a mali by zodpovedne posúdiť rozsah majetku a záväzkov a teda reálnu možnosť likvidácie, do likvidácie vstupujú aj spoločnosti, ktoré sú v predĺžení. V týchto prípadoch je povinnosťou likvidátora likvidáciu prerušiť a podať návrh na vyhlásenie konkurzu (§ 72 ods. 2 OBZ) podľa ZoKR. Takúto možnosť predpokladá aj ZoKR, keď medzi osoby navrhovateľov zaraďuje aj osobu likvidátora.

5.4. Úpadok a predĺženie

Úpadok je určitý zákonom vymedzený stav majetkových pomerov dlžníka, ktorý sa rieši osobitným spôsobom určeným v ZoKR. Úpadok má tradične dve formy, a to platobnú neschopnosť (insolvenca) a predĺženie [10]. Vzhľadom na skutočnosť, že zákon sa vzťahuje na všetky právnické osoby (s výnimkou právnických osôb taxatívne uvedených v ustanovení § 2 ZoKR, pri ktorých sa zohľadňuje majetok štátu a samosprávnych orgánov) a všetky fyzické osoby v postavení podnikateľa aj nepodnikateľa (občana), rozlišuje podmienky platobnej neschopnosti pri právnických a pri fyzických osobách. Vzhľadom na to, že sa zameriavame na obchodné spoločnosti, vymedzíme tieto pojmy len z hľadiska právnických osôb. Pluralita veriteľov, teda minimálne dvaja veritelia a viac, sa vyžaduje pri oboch formách úpadku.

Právnická osoba je platobne neschopná, ak nie je schopná plniť 30 dní po lehote splatnosti aspoň dva peňažné záväzky viac ako jednému veriteľovi (§ 3 ods. 2 ZoKR). Platobná neschopnosť sa týka len záväzkov dlžníka na finančné plnenie, pričom sa neprihliada na ostatný majetok dlžníka, prípadne na tú skutočnosť, či určité záväzky dlžník plní alebo nie.

Predĺženie, na rozdiel od platobnej neschopnosti, sa nevzťahuje na všetky osoby, ale len na tie osoby, ktoré sú povinné viesť účtovníctvo podľa osobitného predpisu a zahŕňa celý majetok dlžníka a všetky jeho záväzky. Predĺžený v zmysle § 3 ods. 3 ZoKR je ten, kto je povinný viesť účtovníctvo podľa osobitného predpisu, má viac ako jedného veriteľa a hodnota jeho záväzkov presahuje hodnotu jeho majetku. Na účely určenia predĺženia sa pri stanovení hodnoty majetku vychádza prednostne z hodnoty určenej znaleckým posudkom alebo z jeho účtovnej hodnoty. V prípade predĺženia sa pritom majetkom rozumie majetok tak, ako ho vymedzuje Obchodný zákonník (§ 6 ods. 1 OBZ), teda súhrn majetkových hodnôt (vecí, pohľadávok a iných práv a peňiazmi ocenených iných hodnôt), ktoré patria podnikateľovi a slúžia alebo sú určené na jeho podnikanie. Pri stanovovaní tejto materiálnej či hmotnoprávnej podmienky úpadku sa prihliadne aj na očakávateľné výsledky ďalšej správy majetku, prípadne očakávateľné výsledky ďalšieho prevádzkovania podniku, ak možno so zreteľom na všetky okolnosti odôvodnene predpokladať, že bude možné v správe majetku alebo v prevádzkovaní podniku pokračovať. Dlžník sám najlepšie pozná svoje majetkové pomery, preto zákon stanovuje v záujme veriteľov dlžníkovi povinnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu do 30 dní, odkedy sa dozvedel alebo sa pri zachovaní odbornej starostlivosti mohol dozvedieť o svojom predĺžení.

Úpadok v tomto prípade predstavuje hmotnoprávnu podmienku, bez ktorej nie je možné súdne konanie začať a musí existovať presvedčenie na strane toho subjektu, ktorý podáva návrh, že potenciálny dlžník je v úpadku v čase podávania návrhu. Z procesnej povahy pojmu úpadok potom vyplýva povinnosť súdu zistiť splnenie tejto podmienky

6. Všeobecne k predmetu právnej úpravy konkurzného práva

V súčasnej literatúre sa uvádza potreba riešenia dlžníkovho úpadku v osobitnom súdnom konaní z toho dôvodu, že v krízovej ekonomickej situácii dlžníka, ktorá spĺňa materiálne podmienky úpadku, nie je možné nesplnenie povinností postihovať bežnými právnymi procesnými prostriedkami. Bráni tomu hlavne skutočnosť, že množstvo dlžníkových záväzkov a nedostatok prostriedkov na ich krytie by viedlo k zvýhodneniu určitých veriteľov z rôznych dôvodov. Jedným z cieľov riešenia úpadku osobitnou právnou úpravou je vylúčiť preferencie veriteľov, ak, samozrejme, nie sú vecne zdôvodnené ich postavením alebo povahou ich pohľadávky.

Základným právnym predpisom konkurzného práva je zákon o konkurze a reštrukturalizácii, ktorý vymedzuje predmet svojej úpravy ako „riešenie úpadku dlžníka speňažením majetku dlžníka a kolektívnym uspokojením jeho veriteľov alebo postupným uspokojením veriteľov dlžníka spôsobom dohodnutým v reštrukturalizačnom pláne; zákon upravuje aj riešenie hrozia-

ceho úpadku dlžníka a oddĺzenie fyzickej osoby” (§1 ZoKR). Zákon rieši viaceré spôsoby riešenia úpadku, ktoré majú svoje osobitosti z hľadiska osôb, na ktoré sa zákon vzťahuje, pravidiel pre dlžníkov, pre navrhovateľov, priebehu konania, ale aj výsledkov. Ich spoločným znakom je úpadok v obidvoch svojich podobách. Ide o konkurz, reštrukturalizáciu a oddĺzenie. Pri stručnej a jednoduchej charakteristike, hlavne z hľadiska možného zániku, vidíme základné rozdiely.

Konkurz ako najstarší spôsob riešenia úpadku v súdnom konaní znamená speňaženie majetkovej podstaty dlžníka a pomerné uspokojenie jeho veriteľov z tohto majetku. Ak po ukončení konkurzného konania zostane majetok spoločnosti, vykoná sa jej likvidácia a následne jej výmaz z obchodného registra. Ak po ukončení konkurzného konania nezostane spoločnosti žiaden majetok, alebo ak bol konkurz zrušený z dôvodu, že majetok úpadcu nestačí na úhradu výdavkov a odmenu správcu konkurznej podstaty, alebo ak návrh na vyhlásenie konkurzu bol zamietnutý pre nedostatok majetku, alebo ak bolo konkurzné konanie zastavené pre nedostatok majetku, alebo ak bol konkurz zrušený pre nedostatok majetku, vykoná súd na základe právoplatného rozhodnutia výmaz spoločnosti z obchodného registra.

Reštrukturalizácia je zákonom upravený proces potvrdzovaný príslušným súdom pod vedením a dozorom reštrukturalizačného správcu. Má umožniť podnikateľovi preklenúť nepriaznivú ekonomickú situáciu, ozdraviť jeho podnikanie a zabezpečiť mu možnosť ďalšieho fungovania na trhu. Predpokladom reštrukturalizácie by malo byť, že pohľadávky veriteľov uspokojované počas ďalšieho fungovania podnikateľa sa budú uspokojovať vo vyššej miere ako v prípade konkurzu.

Oddĺzenie je osobitný procesný postup upravený v štvrtej časti ZoKR nazvanej Oddĺzenie, ktorý umožňuje fyzickým osobám (podnikateľom, nepodnikateľom) pri splnení zákonom stanovených podmienok zbaviť sa svojich dlhov. Podľa § 166 ZoKR je každý platobne neschopný dlžník, ktorý je fyzickou osobou, oprávnený domáhať sa oddĺzenia konkurzom alebo splátkovým kalendárom podľa tejto časti zákona bez ohľadu na to, či má záväzky z podnikateľskej činnosti.

Osobitnou situáciou, do ktorej sa spoločnosť môže dostať, je hroziaci úpadok. V zmysle § 4 ods. 1 ZoKR dlžníkovi hrozí úpadok najmä vtedy, ak je v kríze. Kríza spoločnosti je upravená v OBZ, keďže jej účelom je posilniť zodpovednosť za podnikanie len pre obchodné spoločnosti (§ 67i OBZ), a to spoločnosti kapitálového typu (spoločnosť s ručením obmedzeným, akciová spoločnosť, komanditná spoločnosť, ktorej komplementárom nie je žiadna fyzická osoba, a jednoduchá spoločnosť na akcie). Spoločnosť je v kríze, ak je v úpadku alebo jej úpadok hrozí (§67a ods. 1 OBZ). Kým úpadok nadväzuje na vymedzenie pojmu úpadku v ZoKR, hrozbu úpadku formuluje

OBZ ako pomer vlastného imania a záväzkov spoločnosti. Hrozba úpadku posilňuje zodpovednosť oprávnených osôb spoločnosti sledovať účtovníctvo spoločnosti v krátkych časových intervaloch a ohrozujúcu situáciu v predstihu riešiť. Takýto stav nemusí ešte končiť návrhom na vyhlásenie konkurzu a zánikom spoločnosti, ale povinnosťou spoločnosti správať sa v intenciách pravidiel stanovených pre tieto situácie v OBZ. Zákon zaradil pred úpadkom spoločnosti osobitnú fázu života spoločnosti, v ktorej dochádza k dvom zásadným zmenám oproti jej bežnému stavu: mení sa kvalita povinností člena štatutárneho orgánu a dochádza k zmene pravidiel financovania obchodnej spoločnosti jej spriaznenými osobami [6].

7. Konkurz a obchodné spoločnosti

V literatúre sa všeobecne odkazuje na pojem konkurz, ktorý má historické korene a pochádza z latinského slova „concursum creditorum“, čo znamená súbeh veriteľov, čím je vystihnutá aj jeho podstata, pretože ide o konanie o nárokoch všetkých známych veriteľov jedného dlžníka a smeruje k uspokojeniu pohľadávok všetkých jeho veriteľov. V zásade ide o konanie o majetku dlžníka, o usporiadanie väčšieho počtu zásadne dvojstranných záväzkových vzťahov v samostatnom, osobitnom súdnom konaní.

Konkurz sa často vníma ako konkurz likvidačný, keďže likvidáciou majetku právnickej osoby, často úplnou, nie je možná jej ďalšia existencia. Vo vzťahu ku konkurzu sa stretávame aj s jeho vymedzením ako generálnej exekúcie, aj keď len sporadicky. Samozrejme záleží na tom, čo pod týmto pojmom chápeme a akým spôsobom ho prezentujeme. Dôvodová správa k novému zákonu o konkurze a reštrukturalizácii [9] vymedzuje účel zákona ako „usporiadať majetkové pomery dlžníka v prípade jeho úpadku, a to formou reštrukturalizácie jeho podniku alebo generálnou exekúciou jeho majetku“. Opierame sa aj o uznesenie Krajského súdu v Banskej Bystrici [37], podľa ktorého „je konkurzné konanie svojím obsahom a účinkami konaním základným, v ktorom sa rieši úpadok dlžníka, je aj konaním exekúčným, pretože sa v ňom uspokojujú pohľadávky veriteľov. Konkurzné konanie sa označovalo aj ako generálna exekúcia. Jednou zo základných funkcií konkurzu je pomerné uspokojenie pohľadávok veriteľov z majetku dlžníka. Po zistení pohľadávok, ktoré si veritelia prihlásia do konania, konkurzné konanie nadobúda svojimi účinkami povahu exekúčného konania, pretože správca konkurznej podstaty speňaží majetok úpadcu (dlžníka) a zo získaného výťažku uspokojuje pohľadávky veriteľov. Veriteľ, ktorý podal návrh na vyhlásenie konkurzu a žiada, aby konkurzný súd vyhlásil konkurz, chce dosiahnuť osobitný druh exekúcie na majetok dlžníka, pretože po vyhlásení konkurzu dôjde k speňaženiu majetku dlžníka a k rozdeleniu získaného výťažku medzi jeho veriteľov. V tomto

smere je individuálna exekúcia a konkurzné konanie ako generálna exekúcia svojím obsahom a účinkami totožná“.

Konkurz ako pojem je termínom užším, ako je konkurzné konanie, pretože právna úprava ním označuje aj štádium osobitného konkurzného konania, ktoré nasleduje po vyhlásení konkurzu. Okrem toho, že sa ním označuje štádium osobitného konania, má aj svoje hmotnoprávne aspekty, pretože po vyhlásení konkurzu dochádza k zmene postavenia dlžníka a dlžník sa označuje pojmom úpadca. Likvidačné konkurzné konanie je upravené v 2. časti ZoKR, nazvanej Konkurz. Základom materiálnych podmienok na vyhlásenie konkurzu je úpadok dlžníka, pluralita veriteľov a dostatok majetku na pokrytie nákladov konkurzu.

8. Zrušenie spoločnosti v konkurznom konaní a zánik spoločnosti

Za určitých okolností môže dôjsť k zrušeniu obchodnej spoločnosti zrušením konkurzu po splnení zákonom stanovených podmienok. Ide o prípady upravené v OBZ. Od začatia konkurzného konania až do jeho ukončenia sa môžu vyskytnúť situácie, že nie je možné v konkurznom konaní, či následne v konkurze pokračovať. Dôvody môžu byť rôzne, ale najčastejšie ide o nedostatok majetku, ktorý je v konkurznej podstate a zistí sa, že aj keď sú u dlžníka naplnené ostatné materiálne podmienky úpadku (insolvencia, predĺženie), majetok nebude stačiť na náklady, ktoré by boli s konaním spojené. Obchodný zákonník uvádza dôvody, ktoré spôsobujú zrušenie spoločnosti v tomto konaní. Obchodná spoločnosť sa zrušuje (§ 68 ods. 3 písm. d OBZ):

- zrušením konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia,
- zrušením konkurzu z dôvodu, že majetok úpadcu nepostačuje na úhradu výdavkov a odmenu správcu konkurznej podstaty,
- zamietnutím návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku,
- zastavením konkurzného konania pre nedostatok majetku,
- zrušením konkurzu pre nedostatok majetku,
- zrušením konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku.

Najprirodzenejší dôvod zrušenia spoločnosti je dôvod zrušenia konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia a splnení konečného rozvrhu výťažku, ktorý vyplynul zo speňaženia majetku v konkurznej podstate a bol pomerne rozdelený veriteľom, aj keď je všeobecne známe, že prevažná väčšina veriteľov, ktorí svoje pohľadávky nezabezpečili niektorým zabezpečovacím prostriedkom, získa len minimum zo svojej prihlásenej pohľadávky.

V tomto prípade sú možné dva dôvody, ktoré môžu viesť k zániku spoločnosti. Ak po ukončení konkurzného konania zostane majetok spoločnosti,

vykoná sa jej likvidácia, a po jej realizácii likvidátor podáva návrh na výmaz spoločnosti z obchodného registra. Ak po ukončení konkurzného konania nezostane spoločnosti žiaden majetok, alebo ak bol konkurz zrušený z dôvodu, že majetok úpadcu nestačí na úhradu výdavkov a odmenu správcu konkurznej podstaty, alebo ak návrh na vyhlásenie konkurzu bol zamietnutý pre nedostatok majetku, alebo ak bolo konkurzné konanie zastavené pre nedostatok majetku, alebo ak bol konkurz zrušený pre nedostatok majetku, vykoná súd na základe právoplatného rozhodnutia konkurzného súdu výmaz spoločnosti z obchodného registra. Dlžník alebo úpadca síce naplňa materiálne znaky úpadku, aj pluralitu veriteľov, ale jeho majetkové pomery neumožňujú naplniť cieľ konkurzu, t. j. uspokojenie veriteľov.

Obchodná spoločnosť zásadne zaniká výmazom z obchodného registra. Výmaz z obchodného registra vykonáva registrový súd (okresný súd, ktorý vedie obchodný register), príslušný podľa miesta sídla spoločnosti. Výmaz obchodnej spoločnosti uskutoční registrový súd na návrh alebo aj bez návrhu. Vykonanie výmazu z obchodného registra bez návrhu sa v konkurzných veciach uskutoční, ak po ukončení konkurzného konania nezostane spoločnosti žiaden majetok, alebo ak bol konkurz zrušený z dôvodu, že majetok úpadcu nestačí na úhradu výdavkov a odmenu správcu konkurznej podstaty, alebo ak návrh na vyhlásenie konkurzu bol zamietnutý pre nedostatok majetku, alebo ak bolo konkurzné konanie zastavené pre nedostatok majetku, alebo ak bol konkurz zrušený pre nedostatok majetku. V týchto prípadoch vykoná súd na základe právoplatného rozhodnutia výmaz spoločnosti z obchodného registra. Návrh na výmaz z obchodného registra môžu obchodné spoločnosti podávať prostredníctvom oprávnených osôb, napr. v prípade likvidácie je to likvidátor, v prípade zlúčenia, splynutia, rozdelenia obchodných spoločností štatutárne orgány týchto spoločností. Presné určenie dňa výmazu obchodnej spoločnosti z obchodného registra je významné, lebo určuje, ktorým okamihom zanikla právnická osoba a jej právna subjektivita. Pre veriteľov obchodných spoločností, ktorí nemali vôbec alebo v plnom rozsahu svoje pohľadávky uspokojené to znamená, že subjekt na vymáhanie pohľadávky neexistuje.

Záver

Obchodné spoločnosti v trhovom prostredí prirodzene vznikajú a zanikajú. V niektorých, najmä krízových ekonomických situáciách, už nie sú samostatne schopné riešiť svoje problémy a uhrádzať svoje záväzky, dostávajú sa do úpadku (stávajú sa platobne neschopnými, t. j. nie sú schopné plniť 30 dní po lehote splatnosti aspoň dva peňažné záväzky viac ako jednému veriteľovi, alebo predĺženými, t. j. majú viac ako jedného veriteľa a hodnota ich záväzkov presahuje hodnotu ich majetku), ktorý sa právne rieši konkurzom. V prvom rade musíme chápať pojem úpadok ako pojem právny, formovaný

konkurzným právom, pojem, ktorý stanovuje určité materiálne podmienky dlžníka, umožňujúce jeho podriadenie pod konkurzné právo s dôsledkami, ktoré právo stanovuje. Aj keď slovo bankrot je pre verejnosť všeobecne prijateľnejší a zrozumiteľnejší aj z hľadiska medzinárodného jazykového prirovnania, v odbornom texte by bolo vhodné používať pojem úpadok, hlavne ak ide o využívanie, resp. odkazovanie na predpisy konkurzného práva.

Konkurzné právo, ani konkurz nie sú pojmy nové, majú svoju históriu, ich obsah sa prirodzene mení, upravuje a prispôsobuje konkrétnym spoločenským podmienkam. Pre potreby dôkladnejšieho pochopenia úpadku a konkurzu obchodných spoločností sme v príspevku analyzovali celú škálu pojmov, vrátane insolvenčie, predĺženia, likvidácie, bankrotu, zrušenia a zániku obchodných spoločností.

Literatúra

- [1] BERAHO, E. K. – ELISU, R. 2010. Influence of country culture on bankruptcy and insolvency legal reform management. In: *International Journal of Management and Information Systems*. Roč. 14, 2010, č. 2. ISSN 1546-5748.
- [2] BOETTCHE, J. – CAVANAGH, G. – XU, M. 2014. Ethical Issues that arise in Bankruptcy. In: *Business and Society Review*. Vol. 119, 2014, issue 4, pp. 473 – 496. ISSN 1467-8594.
- [3] BROWN, R. 1900. Comparative Legislation in Bankruptcy. In: *Journal of the Society of Comparative Legislation*. Roč. 2, 1900, č. 2. ISSN 1479-5973.
- [4] BUCCOLA, V. S. 2016. Law and Legislation in Municipal Bankruptcy. In: *Cardozo Law Review*. Vol. 38, 2016, issue 4, pp. 1301 – 1341. ISSN 0270-5192.
- [5] COORDES, L. N. 2016. Restructuring Municipal Bankruptcy. In: *Utah Law Review*. Vol. 307, 2016, issue 2, pp. 307 – 359. ISSN 0042-1448.
- [6] CSACH, K. 2017. Obchodná spoločnosť v kríze. In: *Súkromné právo*. 2017, č. 4. ISSN 1339-8652.
- [7] DOBBIE, W. – GOLDSMITH-PINKHAM, P. – YANG, C. S. 2017. Consumer bankruptcy and financial health. In: *Review of Economics and Statistics*. Vol. 99, 2017, issue 5, pp. 853 – 869. ISSN 1530 – 9142.
- [8] Dôvodová správa k zákonu o konkurze a reštrukturalizácii. 2011. Zákony. Národná rada Slovenskej republiky. [cit. 2018-11-5]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=3738>
- [9] Dôvodová správa k novému zákonu o konkurze a reštrukturalizácii. 2003. Rokovania vlády SR. [cit. 2018-11-5]. Dostupné na: www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-103584
- [10] ĎURICA, M. 2012. *Konkurzné právo na Slovensku a v Európskej únii*. Žilina:

- EUROKÓDEX, 2012. 1024 s. ISBN 978-80-894-4782-4.
- [11] ELIÁŠ, K. – DVOŘÁK, T. – POKORNÁ, J. 2010. *Kurs obchodního práva. Obchodní společnosti a družstva*. Bratislava: C. H. Beck, 2010. 528 s. ISBN 978-80-740-0048-5.
- [12] FEKETE, I. 2007. *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava: EPOS, 2007. 1063 s. ISBN 80-80576-88-2.
- [13] Fyzická osoba, NS-SR/Judikáty.info. [cit. 2018-11-5]. Dostupné na: www.judikaty.info/najvyssi-sud-sr-jaspi/fyzicka-osoba/?sort=citations
- [14] GANT, J. L. L. 2017. *Constitutions and crises: balancing insolvency and social policy through the lens of comparative legal history*. 2017. [cit. 2019-06-13]. Dostupné na: http://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/31292/1/PubSub8841_Gant.pdf
- [15] GOODE, R. M. 2011. *Principles of corporate insolvency law*. London: Sweet & Maxwell, 2011. 32 s. ISBN 978-04-1404-787-7.
- [16] GRAHAM, P. T. 2017. Municipal Bankruptcy in the Oldest Colony in the World after Puerto Rico v. Franklin California Tax-Free Trust and PROMESA. In: *Loyola Law Review*. Vol. 63, 2017, issue 179, pp. 179. ISSN 0192-9720.
- [17] HENDRYCH, J. a kol. 2009. *Právnický slovník*. 3. rozšírené vydanie. Praha: C. H. Beck, 2009. 1450 s. ISBN 978-80-740-0059-1.
- [18] JACKSON, T. H. 2001. *The logic and limits of bankruptcy law*. Beard Books, 2001. 300 s. ISBN 978-1587981142.
- [19] KENNEDY, F. R. 1962. Bankruptcy Legislation of 1962. In: *Boston College Law Review*. Roč. 4, 1962, č. 2, pp. 241 – 265. ISSN 0161-6587.
- [20] KLEE, K. N. 1978. Legislative History of the New Bankruptcy Law. In: *DePaul L. Rev.* Vol. 28, issue 4, pp. 941 – 960.
- [21] KLIESTIKOVA, J. – MISANKOVA, M. – KLIESTIK, T. 2017. Bankruptcy in Slovakia: international comparison of the creditor's position. In: *Oeconomia Copernicana*. Roč. 8, 2017, č. 2, ISSN 2083-1277.
- [22] KRAUS, J. a kol. 2008. *Slovník cudzích slov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2008. 1056 s. ISBN 80-100-1425-5.
- [23] LEVINTHAL, L. E. 1919. Early History of English Bankruptcy. In: *University of Pennsylvania Law Review*. Vol. 67, 1919, issue 1, pp. 1-20. [cit. 2019-06-13]. Dostupné na: <https://www.ifo.de/DocDL/dicereport106-forum5.pdf>
- [24] MADAR, Z. a kol. 1999. *Slovník českého práva*. Praha: LINDE Praha a. s., 1999. 923 s. ISBN 80-7201-150-2.
- [25] MAHONEY, N. 2015. Bankruptcy as implicit health insurance. In: *American Economic Review*. Vol. 105, 2015, issue 2, pp. 710-46. ISSN 0002-8282.
- [26] MCCULLOUGH, R. C. 1991. Bankruptcy Fraud: Crime Without Punishment. In: *Commercial Law Journal*. Vol. 96, 1991, issue 3, pp. 257.

- [27] MCDERMOTT, M. 2017. Justice Scalia's Bankruptcy Jurisprudence: The Right Judicial Philosophy for the Modern Bankruptcy Code. In: *Utah Law Review*. Vol. 2017, issue 5, pp. 939 – 1016. ISSN 0042-1448. [cit. 2019-06-13]. Dostupné na: <https://dc.law.utah.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1126&context=ulr>
- [28] OSTERKAMP, R. 2006. *Insolvency in selected OECD countries: Outcomes and regulations*. CESifo DICE Report, 2006. pp. 27 – 33. [cit. 2019-06-13]. Dostupné na: <https://www.ifo.de/DocDL/dicereport106-forum5.pdf>
- [29] PERDÍK, M. 2017. Uspokojovanie pohľadávok v konkurze. Osobné bankrot. In: *Správa budov*. 2017, issue 4, pp. 16 – 19. [cit. 2019-07-27]. Dostupné na: http://finlegal.sk/wp-content/uploads/osobny_bankrot.pdf
- [30] PUROHIT, N. – GUSTAFSSON, H. – NÄS, M. 2007. *Entrepreneurs' Emotional Responses to a Bankruptcy*. 53 p. [cit. 2019-06-13]. Dostupné na: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:4472/FULLTEXT01.pdf>
- [31] SHAW, P. D. 1992. See No Evil, Speak No Evil: Discharging CERCLA Claims in Bankruptcy Without Notice. In: *Tulane Environmental Law Journal*. Vol. 6, 1992, issue 1, pp. 127 – 156. ISSN 1057-6857.
- [32] SKEEL, D. A. 2003. *Debt's dominion: A history of bankruptcy law in America*. Princeton University Press, 2003. 296 s. ISBN 978-06-9111-637-2.
- [33] SKEEL JR, D. A. 2015. The Governance Gap in Municipal Bankruptcy. In: *American Bankruptcy Institute Journal*. Vol. 34, 2015, issue 12, pp. 52-53. ISSN 1931-7522.
- [34] Synonymický slovník. [cit. 2018-11-5]. Dostupné na: <https://slovník.azet.sk/synonyma/>
- [35] ŠÍBL, D. a kol. 2002. *Veľká ekonomická encyklopédia. Výkladový slovník AŽ*. Bratislava: SPRINT, 2002, 967 s. ISBN 80-89085-04-0.
- [36] TABB, Ch. J. 1998. Century of Regress or Progress - A Political History of Bankruptcy Legislation in 1898 and 1998. In: *Bankruptcy Developments Journal*. Vol. 15, 1998, pp. 343 – 382. ISSN 0890-7862.
- [37] Uznesenie KSBB, Spisová značka 25CoKR/9/2015.